

Maciej Grochowski

Instytut Języka Polskiego PAN

Przyimek

1. Rozpowszechnione w literaturze koncepcje przyimka są redukowalne do dwóch. Przyjmuje się, że 1. przyimek jest leksemem, a więc reprezentuje część mowy, albo że 2. jest morfemem, a ściślej submorfemem morfemu nieciągłego, którego drugim submorfemem jest morfem przypadka rzeczownika. Koncepcja przyimka jako morfemu pochodzi od Jerzego Kuryłowicza (1936/1979: 154, 1948/1987: 181; por. Karolak 1965, 1966; Jurkowski 1972; Wójcik 1979). Kuryłowicz uważał, że przyimek określa rzeczownik i implikuje jego końcówkę przypadkową, inaczej mówiąc, że jest submorfemem głównym morfemu nieciągłego, implikującym submorfemem poboczny. Nosicielem znaczenia (semantemem) w wyrażeniu przyimkowym jest według Kuryłowicza temat rzeczownika. Stanowisko Kuryłowicza podzielał Tadeusz Milewski (1965: 87), przyjmując, że przyimek nie jest wyrazem, lecz morfemem, nie stanowi więc części mowy.

W podręcznikach składni polskiej w XX wieku rozpowszechniony był pogląd, że przyimek jest wyrazem i że reprezentuje osobną część mowy. Stanisław Szober (1957: 96–97) uważał, że przyimki to wyrazy niesamodzielne, które określają stosunki między niejednorodnymi częściami zdania, łącząc wyrazy nadrzędne z podrzędnymi. Według Jana Łosia (1923: 360) przyimek jest „wyrazem formalnym, wyrażającym stosunek między czasownikiem a imieniem lub między dwoma imionami”, „mającym tę samą funkcję syntaktyczną co końcówka przypadkowa”. Zenon Klemensiewicz (1960: 64) nazywał przyimkiem „wyraz nieodmienny, stanowiący składniowo nierozzerwalną całość znaczeniową z rzeczownikiem lub zaimkiem rzeczownym”. Stanisław Jodłowski (1976: 20) definiował przyimek jako wyraz denotujący, mnemiczny, nienazywający, zaznaczający stosunki międzywyrazowe nierównorzędne. Według Zygmunta Saloniego (1974) przyimek jest leksemem nieodmiennym, nieużywanym samodzielnie, mającym funkcję łączącą i rząd przypadkowy. Roman Laskowski (1984: 31, 1998: 58) charakteryzował przyimek jako leksem synsyntagmatyczny mający funkcję łączącą, będący wskaźnikiem zależności syntaktycznej grupy imiennej, implikującym przypadek rzeczownika. Henryk Wróbel (1996: 58) określał przyimek jako leksem niefunkcjonujący jako człon zdania, łączący i „rządzący wartością przypadku leksemu, z którym wchodzi w związek składniowy”.

W niniejszym opracowaniu preferowana jest taka koncepcja przyimka, zgodnie z którą jest on nieodmienną częścią mowy, ściślej syntaktemem, zdolnym do zajmowania pozycji otwieranej przez inny leksem oraz implikującym określoną wartość kategorii gramatycznej przypadku i otwierającym dla nominalnej części mowy, z reguły prawostronnie, pozycję składniową (por. też np. Wajszczuk (2010: 28).

2. W literaturze dyskutowana jest (albo rozstrzygana bez dyskusji) hipoteza, że przyimek *jest/nie jest* jednostką znaczącą. Niekiedy mówi się, że przyimek nie ma samodzielnego znaczenia (Karolak 1999: 472–475; Laskowski 1999: 305; Pisarkowa 1999: 305). Hipoteza ta nie jest akceptowalna w wersji twierdzącej ani przeczącej, wymaga uściślenia.

Jeżeli dany przyimek współwystępuje z dwiema jednostkami leksykalnymi, które reprezentują klasy substytucyjne niezamknięte pod względem formalnym i funkcjonalnym (Bogusławski 1976), a forma gramatyczna jednej z tych jednostek, z reguły prawostronnej, jest rządzona przez ten przyimek, to jest on jednostką znaczącą. Taką jednostkę określa się jako przyimkową (Grochowski 1995). Np. przyimek *_do_* w kontekstach typu *oddął (drukarkę) do naprawy, przyniósł (rachunek) do podpisania* łączy czasownik czynnościowy z rzeczownikiem czynnościowym i komunikuje, że celem pierwszej czynności jest spowodowanie (wykonanie) drugiej, a przyimek *_bez_* w kontekstach typu *spodnie bez mankietów, zegarek bez wskazówek* łączy dwa rzeczowniki nazywające obiekty materialne i komunikuje, że drugi obiekt nie jest częścią pierwszego. W literaturze dość często przypisuje się jednostkom przyimkowym etykiety semantyczne, np. przyimek przestrzenny, lokatywny (*niedzielę spędzają u teściów, zabawki leżą pod stołem*), ablatywny (*goście odeszli od stołu*), perlatywny (*biegnie przez most*), temporalny (*wyjechali na piątek*), przyczynowy (*nie zgasił światła przez zapomnienie*), celowy (*pojechał po córkę*), koncesywny (*pomimo choroby opiekowała się dziećmi*); przyimek o funkcji temporalnej, przyczynowej, o znaczeniu lokatywnym, celowym, czasowym (por. Bluszcz 1980, 1987; Grochowski 1976; Grybosiova 1979; Hammel 2003; Jurkowski 1972; Klebanowska 1971, 1981ab, 1982ab; Laskowski 2003, 2005; Lehmann 2003; Nowak 2008; Pason 1971; Przybylska 1985; Weinsberg 1970, 1973; Włodarczyk 2003). Analogicznie jest w pracach z językoznawstwa kognitywnego, mimo odmiennych metod badawczych (por. np. Gaszewski 2019; Przybylska 2002).

Jeżeli dany przyimek nie spełnia powyższych warunków, to nie jest on jednostką leksykalną, lecz stanowi jedynie komponent innej, większej jednostki. Tym samym nie jest jednostką znaczącą. Np. przyimek *_do_* w kontekstach typu *zabrała się do szycia, przyzwyczała się do samotności* jest składnikiem dwóch jednostek czasownikowych; zarówno czasowniki rządzące *do*, jak i sam ten przyimek tworzą klasy zamknięte. Pytanie o znaczenie można więc odnieść tylko do całych jednostek zawierających formę czasownikową i przyimek, a nie do ich części. Por. też jednostki *ręczy za_, podobny do_, wiara w_, daleko od_* (czasownikową, przymiotnikową, rzeczownikową, przysłówkową), zawierające przyimek niebędący ich członem konstytutywnym. Poszukiwanie przyimków w ciągach nazywanych tradycyjnie stałymi związkami frazeologicznymi jest postępowaniem metodologicznie niewłaściwym, por. np. *coś wychodzi na jaw, ktoś nie ma grosza przy duszy, na czczo, na bakier, w gruncie rzeczy, bez ustanku*.

Przyimek jest jednostką funkcyjną, z czego wynika, że odnosi się do wyrażen językowych, z którymi współwystępuje, i że nie ma odniesienia do świata pozajęzykowego, nawet

jeżeli jest jednostką znaczącą. Odniesienie do świata jednostek zawierających przyimek to problem opisu tych jednostek.

3. Przyimek rządzi jednym (np. *dla, do, ku, od, u, wśród, zza*) bądź więcej niż jednym przypadkiem (np. *między, na, nad, o, po, pod, w, z, za*). Niektóre przyimki rządzą nominatiwem; por. np. *co* (alternatywnie z akuzatiwem), *jak, lada, niż* w wypowiedzeniach: *Co godzina/godzinę dostawał zastrzyk. Oczy ma takie jak matka. Wystawę zamkną lada godzina. Odkrył metal lżejszy niż powietrze.* (Kallas 1986, 1995; Grochowski 1997, 2016, 2021). Żaden przyimek nie rządzi wokatiwem (Topolińska 1973), tylko w gramatyce tradycyjnej uważanym za przypadek.

W literaturze z zakresu gramatyki polskiej rozróżnia się przyimki właściwe (podstawowe, proste, prymarne) i przyimki wtórne (złożone, sekundarne) (por. Wątor 1969, 1976; Wójcik 1979; Bajor 1988; Pason 1971; Przybylska 1988; Kosek 1995ab, 2000, 2001; Hentschel 1998; Czerwińska 2001; Deptuła 2003; Golanowska 1993; Łojasiewicz 1979; Milewska 1998, 2000, 2003ab; Menzel 2003; Przepiórkowski 2006; Weiss 2005; Nowak 2008, 2013; Janowska 2015; Lachur 1999, 2019; Grochowski 2020). Pierwsze są jednosylabowe lub asylabiczne (np. *bez, do, na, nad, o, po, pod, przez, u, w, z, za*), drugie dwusylabowe lub więcej niż dwusylabowe (np. *podczas, ponad, poprzez, sponad, spośród, spoza, znad, zza, dookoła, naprzeciwko, powyżej, przeciwko, spomiędzy*), wywodzą się z przypadków zależnych rzeczownika (są np. homonimami instrumentalu, por. *celem, drogą, kosztem, skutkiem, środkiem, tytułem, wzorem*), powstały z połączeń przyimków właściwych z rzeczownikami i innymi nominalnymi częściami mowy (np. *bez względu na, na mocy, na przekór, na rzecz, pod wpływem, rodem z, w imieniu, w pobliżu, w stosunku do, w ślad za, w zamian za, za pomocą, ze strony, z powodu, z uwagi na*).

Kwalifikacja danego ciągu jako przyimka wtórnego bądź jako połączenia przyimka właściwego z rzeczownikiem jest często dokonywana arbitralnie. Dla opisu gramatycznego jest ona istotna, stanowi bowiem ilustrację opozycji jednostki leksykalnej i konstrukcji syntaktycznej. W związku z tym powinna opierać się na jasno określonych kryteriach. Sąd ten nie jest sprzeczny z rozpowszechnioną opinią badaczy, że przyimki wtórne nie stanowią klasy zamkniętej (Janowska 2015; Milewska 2003a) i że połączenia przyimków właściwych z rzeczownikami ulegają prepozycjonalizacji. Milewska (2003a: 225–227) zamieściła nawet w swojej monografii „indeks wyrażen dążących do uprzyimkowania” (np. *na okoliczność, na znak, u wrót, w asyście, w okolicy, w rytm, z lat*). Opinię tę potwierdził ostatnio w swoich badaniach Lachur (2019: 72). Niektóre przyimki wtórne mają swoje homonimy w klasie przysłówków, np. *blisko, naprzeciwko, obok, pośrodku, powyżej, wokół* (Bańko 2002; Łoś 1923; Milewska 2000).

Przyimki występują w pozycji linearnej poprzedzającej pozostałe składniki grupy imiennej; por. np. *przed kilkoma godzinami, pod grubą warstwą kurzu, wśród starych modrzewi*. Do wyjątków zalicza się *temu*, przyimek postpozycyjny występujący w konstrukcjach temporalnych (np. *dwa dni, trzy miesiące, cztery lata temu*), oraz przyimki *naprzeciw, na przekór* (rządzące datiwem), które mogą występować zarówno w antepozycji, jak i w postpozycji względem składnika nominalnego grupy (np. *wybiegli gościom naprzeciw* vs. *wybiegli naprzeciw gościom, żyjemy swoją muzyką świata na przekór* vs. *żyjemy swoją muzyką na przekór światu*) (Grochowski 1997: 17, 71; Bańko 2002: 113).

Liczne przyimki wtórne reprezentują „jednostki z komponentem izolowanym w zasobie leksykalnym” (Lewicki 1986: 159); np. *pod auspicjami, pod egidą, pod wodzą, w pobliżu,*

w poprzek, w przededniu, wraz z, w zamian za, z dala od. Odnaczają się one stałym szykiem zewnętrznym i wewnętrznym. Niektóre przyimki dopuszczają inwersję konotowanego rzeczownika, a także jego substytucję przez zaimek anaforyczny bądź dzierżawczy (Lewicki 1989: 77; Grochowski 2020); por. *wojska ruszyły pod wodzą króla* vs. ... *pod króla / jego wodzą; filharmonia powstała pod auspicjami marszałka* vs. ... *pod marszałka / jego auspicjami; oni będą w jego / naszym imieniu pilnować zgromadzonych*. Liczne jednostki czasownikowe (zawierające przyimek) z komponentem izolowanym zarejestrowała i opisała Emilia Kozażewska (1970, 1982); por. np. *ktos zbiją kogoś z pantafelku, ktoś idzie komuś w sukurs, ktoś przepadł z kretesem, ktoś potępił kogoś (coś) w czambuł, ktoś ma fiu bzdziu w głowie, coś wychodzi na jaw, na chybił trafił*.

4. Fraza nominalna przyimkowa może być składnikiem podstawowego wyrażenia predykato-argumentowego i niepodstawowego wyrażenia predykatywnego. Np. w zdaniach *Bez żartów! Telefon na podłuchu. Ręka w gipsie*. reprezentuje predykat podstawowy, w zdaniach *Ewa jest skłonna do zwierzeń. Anna tęskni za synem. Torba wypadła z szafy*. – argument predykatu podstawowego, a w zdaniach *Przeziębił się podczas spaceru. Śpiewała przez nos. Pomalowano całe mieszkanie oprócz przedpokoju*. – niepodstawowe wyrażenie predykatywne (Jurkowski 1972; Lewicki 1974; Topolińska 1984ab; Grochowski 1976, 1984).

Niektóre przyimki o zakończeniu konsonantycznym mają swoje odpowiedniki wokaliczne, ich dystrybucja jest motywowana fonetycznie; por. np. *bez – beze* (np. *beze mnie*), *w – we* (np. *we Wrocławiu, we Francji*), *z – ze* (np. *ze złości, ze strachu, ze wstydu*) bądź lek-sykalnie; por. np. jednostki *przede wszystkim, ze wszelch miar, coś daje się komuś we znaki, ktoś patrzy na kogoś spode łba*. Odpowiedniki wokaliczne przyimków o zakończeniu konsonantycznym, a także przyimki zakończone wokalicznie (np. *dla, do, na*) tworzą z nieakcentowaną formą genetiwu i akuzatiwu zaimka *on* konstrukcję składniową, stanowiącą całość graficzną, np. *dlań, doń, nań, weń*. Konstrukcje takie zajmują określone pozycje w schemacie zdania (implikowane bądź dodane); por. *Ataki prasowe nie były dlań nowością. Odezwał się doń po imieniu. Tutaj czekała nań niemiła niespodzianka. Uderzyła weń kawałkiem żelaza*. (Bańko 2002: 78–79, 114–115).

Przegląd stanowisk badaczy na temat miejsca i roli przyimka w gramatyce (na przykładzie polszczyzny i innych języków) jest zawarty w wielu pracach lingwistycznych (Karolak 1966; Jurkowski 1972; Lewicki 1974; Wójcik 1979; Grochowski 1984; Hentschel 2003; Przybylska 2002, 2005; Milewska 2003a; Weiss 2005).

Niektóre przyimki polskie zostały poddane szczegółowej charakterystyce semantycznej. Zaproponowano interpretacje znaczeń przyimków w różnych konwencjach metodologicznych, składnikowej semantyki redukcjonistycznej (zob. *przed, za*, Bogusławski 2003; *między*, Grochowski 2003; *w głębi, w obrębie, w środku, we wnętrzu*, Nowak 2008), semantyki kognitywnej (zob. *w, na, za, przed, pod, nad, po, przy, u, przez*, Przybylska 2002).

→ CZĘŚCI MOWY I ICH KLASYFIKACJE, GRUPY SKŁADNIOWE, JEDNOSTKI JĘZYKA I POŁĄCZENIA JEDNOSTEK JĘZYKA, PRZYPADEK, STRUKTURA PREDYKATOWO-ARGUMENTOWA, SYNTAKTEM, SZYK JEDNOSTEK JĘZYKA, ZALEŻNOŚCI SKŁADNIOWE
→ STANISŁAW JODŁOWSKI, ZENON KLEMENSIEWICZ, JERZY KURYŁOWICZ, JAN ŁÓŚ

Literatura

- Bajor, K. 1988. „Zakres użycia wyrażenia «na temat» w funkcji przyimka wtórnego”. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN* 34: 5–12.
- Bańko, M. 2002. *Wykłady z polskiej fleksji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bednarek, A. 1998. „«Wobec» – Versuch einer semantischen Analyse”. W *Funktionswörter im Polnischen*, red. M. Grochowski, i G. Hentschel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 1–18.
- Bednarek, A. 1999. „O przyimkach w języku polskim”. W *Język, teoria, dydaktyka. Materiały 21. konferencji językoznawczej, Trzcinnica k/Jasła, 27–29.05.1998*, red. B. Greszczuk. Rzeszów: Wydawnictwo WSP, 149–161.
- Bednarek, A. 2003. „Some considerations on the nature of the Polish preposition «od»”. W *Präpositionen im Polnischen*, red. G. Hentschel, i T. Menzel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 1–14.
- Bera, M. 1995. „O funkcjach przyimka «wobec» w strukturze zdania”. *Poradnik Językowy* 5–6: 7–11.
- Bera, M. 1997. „«Wobec» – przyimek wielo- czy jednoznaczny?”. *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Filologia Polska* 48: 35–41.
- Bluszcz, A. 1980. „Kontekst a znaczenie przyimków przestrzennych”. *Język Polski* 60(1): 15–24.
- Bluszcz, A. 1987. *Relacje przestrzenne w polskich, czeskich i słowackich konstrukcjach z wyrażeniami przyimkowymi*. Katowice: Wydawnictwo UŚ.
- Bogusławski, A. 1976. „O zasadach rejestracji jednostek języka”. *Poradnik Językowy* 8: 356–364.
- Bogusławski, A. 2003. „Zur Semantik der polnischen Präpositionen «przed» und «za»”. W *Präpositionen im Polnischen*, red. G. Hentschel, i T. Menzel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 41–62.
- Czerwińska, I. 2001. „Przyimki dwusegmentowe z członem «pod» implikujące argument osobowy”. *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Filologia Polska* 55: 25–52.
- Deptuła, I. 2003. „Polskie przyimki wielosegmentowe z argumentem osobowym”. *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Filologia Polska* 58, 23–71.
- Gaszewski, J. 2019. „Co znaczy «po»? Empiryczne poszukiwanie głównego znaczenia przyimka «po»”. *Język Polski* 99(2): 62–76.
- Golanowska, M. 1993. „Funkcje przyimka «w» w różnych odmianach współczesnej polszczyzny”. W *Studia semantyczne*, red. R. Grzegorzczkowska, i Z. Zaron. Warszawa: Wydawnictwo UW, 219–243.
- Greszczuk, B. 1991. „Semantyka i składnia wyrazów «przeciw», «przeciwko», «naprzeciw» w historii języka polskiego”. *Zeszyty Naukowe WSP w Rzeszowie, Językoznawstwo* 1: 9–31.
- Grochowski, M. 1976. „Przyimek jako wykładnik relacji semantycznych między wyrażeniami predykatywnymi”. *Polonica* 2: 73–91.
- Grochowski, M. 1984. „Składnia wyrażen polipredykatywnych: zarys problematyki”. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego: składnia*, red. Z. Topolińska. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 213–299.
- Grochowski, M. 1995. „O możliwościach słownikowej charakterystyki semantycznej przyimkowych jednostek języka”. W *Wyrażenia funkcyjne w systemie i tekście*, red. M. Grochowski. Toruń: Wydawnictwo UMK, 89–97.

- Grochowski, M. 1997. *Wyrażenia funkcyjne. Studium leksykograficzne*. Kraków: IJP PAN.
- Grochowski, M. 2003. „Über die Präposition «między» als Implikator für Kollektivität. Auf der Suche nach Monosemie”. W *Präpositionen im Polnischen*, red. G. Hentschel, i T. Menzel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 111–128.
- Grochowski, M. 2016. „Białe plamy składni linearnej języka polskiego: partykuła a przyimek”. *Prace Filologiczne* 69: 189–198.
- Grochowski, M. 2020. „Granice przyimków wtórnych a ich szyk w języku polskim”. W *Kontakty językowe. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesor Elżbiecie Mańczak-Wohlfeld z okazji 70. urodzin*, red. M. Szczyrbak, i A. Tereszkiewicz. Kraków: Wydawnictwo UJ, 145–158.
- Grochowski, M. 2021. „Polskie słowo «co» w funkcji operatora metapredykatywnego”. *Slavia* 90(2): 138–146.
- Grybosiova, A. 1979. „Fraza nominalna przyimkowa w funkcji okolicznika przyczyny”. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 18: 67–79.
- Hammel, R. 2003. „Statische und dynamische räumliche Relationen in polnischen Präpositionalphrasen”. W *Präpositionen im Polnischen*, red. G. Hentschel, i T. Menzel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 129–160.
- Hentschel, G. 1998. „Sekundäre Präpositionen, primäre Präpositionen, Kasus: «przy pomocy», «za pomocą», «z pomocą» und ihre funktionalen Äquivalente”. W *Funktionswörter im Polnischen*, red. M. Grochowski, i G. Hentschel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 155–194.
- Hentschel, G. 2003. „Zur Klassifikation von Präpositionen im Vergleich zur Klassifikation von Kasus”. W *Präpositionen im Polnischen*, red. G. Hentschel, i T. Menzel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 161–191.
- Janowska, A. 2015. *Kształtowanie się klasy polskich przyimków wtórnych*. Katowice: Wydawnictwo UŚ.
- Jodłowski, S. 1976. *Podstawy polskiej składni*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Jurkowski, M. 1972. „Przyimek i wyrażenia przyimkowe”. *Z Polskich Studiów Slawistycznych* 4: 21–29.
- Kallas, K. 1986. „Syntaktyczna charakterystyka wielofunkcyjnego «jak»”. *Polonica* 12: 127–143.
- Kallas, K. 1995. „O konstrukcjach z przyimkiem «niż»”. W *Wyrażenia funkcyjne w systemie i tekście*, red. M. Grochowski. Toruń: Wydawnictwo UMK, 99–110.
- Karolak, S. 1965. „Przypadek a przyimek”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 23: 143–158.
- Karolak, S. 1966. *Zagadnienia rekcji przyimkowej czasownika w języku rosyjskim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Karolak, S. 1999. „Przyimek”. W *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 472–475.
- Kempf, Z. 1978. *Próba teorii przypadku*. Opole: OTPN.
- Kisiel, A. 2021. „Wyrażenia przyimkowe z rzeczownikami «miara», «sposób», «stopień», «sens» na drodze do leksykalizacji”. *Linguistica Copernicana* 18: 225–246.
- Klebanowska, B. 1971. *Znaczenia lokatywne polskich przyimków właściwych*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Klebanowska, B. 1981a. „Dlaczego «dzięki?»”. *Polonica* 7: 127–135.
- Klebanowska, B. 1981b. „«Przez» w znaczeniu przyczynowym”. *Polonica* 7: 137–147.
- Klebanowska, B. 1982a. „Przyimek «po» w znaczeniu czasowym”. *Prace Filologiczne* 31: 97–102.
- Klebanowska, B. 1982b. *Wyrażenia przyczynowe z rzeczownikami abstrakcyjnymi we współczesnej polszczyźnie*. Warszawa: Wydawnictwo UW.

- Klemensiewicz, Z. 1960. *Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego*, wyd. 3. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kosek, I. 1995a. „Interpretacja dwusegmentowych ciągów o kształcie wyrażań przyimkowych”. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Filologia Polska* 46: 65–77.
- Kosek, I. 1995b. „Problem interpretacji gramatycznej niektórych trzysegmentowych ciągów słów tekstowych”. *Zeszyty Naukowe WSP w Olsztynie. Prace Filologiczne* 1: 255–267.
- Kosek, I. 1999. *Przyczasownikowe frazy przyimkowo-nominalne w zdaniach współczesnego języka polskiego*. Olsztyn: Wydawnictwo UWM.
- Kosek, I. 2000. „O właściwościach składniowych i interpretacji gramatycznej wyrażenia «na tle»”. *Zeszyty Naukowe UWM. Prace Językoznawcze* 2: 63–72.
- Kosek, I. 2001. „Z problemów prepozycjonalizacji grup nominalnych (na przykładzie wyrażań «ze szkodą dla, z uszczerbkiem dla»)”. W *Nie bez znaczenia ... Prace ofiarowane Profesorowi Zygmuntowi Saloniemu z okazji jubileuszu 15 000 dni pracy naukowej*, red. W. Gruszczyński, i in. Białystok: Wydawnictwo UwB, 179–185.
- Kozarzewska, E. 1970. „Stałe związki frazeologiczne na tle współczesnego zasobu leksykalnego języka polskiego”. *Prace Filologiczne* 20: 303–309.
- Kozarzewska, E. 1982. „Funkcje składniowe konstrukcji przyimkowych z archaizmami”. *Prace Filologiczne* 31: 187–192.
- Kuryłowicz, J. 1936. „Dérivation lexicale et dérivation syntaxique. Contribution à la théorie des parties du discours”. *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* 37: 79–92.
- Kuryłowicz, J. 1979. „Derywacja leksykalna a derywacja syntaktyczna. Przyczynek do teorii części mowy”, tłum. D. Kurkowska. W *Językoznawstwo strukturalne. Wybór tekstów*, red. H. Kurkowska, i A. Weinsberg. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 148–157.
- Kuryłowicz, J. 1948/1987. „Zagadnienie klasyfikacji przypadków”. *Sprawozdania PAU* 49(9): 475–478; przedruk w: J. Kuryłowicz, *Studia językoznawcze. Wybór prac opublikowanych w języku polskim*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 181–184.
- Lachur, C. 1999. *Semantyka przestrzenna polskich przyimków prefigowanych na tle rosyjskim*. Opole: Wydawnictwo UO.
- Lachur, C. 2019. *Polskie przyimki wtórne i jednostki o funkcji przyimkowej w użyciu realnym. Materiały do słownika (w zestawieniu z językiem rosyjskim)*. Opole: Wydawnictwo Nowik.
- Laskowski, R. 1984. „Podstawowe pojęcia morfologii”. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, i H. Wróbel. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 9–57.
- Laskowski, R. 1998. „Zagadnienia ogólne morfologii”. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, i H. Wróbel, wyd. 2 zm., t. 1. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 27–86.
- Laskowski, R. 1999. „Przyimek”. W *Encyklopedia języka polskiego*, red. S. Urbańczyk, i M. Kucala, wyd. 3. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 305.
- Laskowski, R. 2003. „Präpositionale Ausdrücke mit temporaler Funktion im Polnischen”. W *Präpositionen im Polnischen*, red. G. Hentschel, i T. Menzel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 193–226.
- Laskowski, R. 2005. „Temporalne frazy przyimkowe o funkcji prospektywnej i retrospektywnej”. W *Przysłówki i przyimki: studia ze składni i semantyki języka polskiego*, red. M. Grochowski. Toruń: Wydawnictwo UMK, 209–225.

- Lehmann, V. 2003. „Zur funktionalen Beschreibung polnischer Präpositionen”. W *Präpositionen im Polnischen*, red. G. Hentschel, i T. Menzel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 227–240.
- Lewicki, A.M. 1974. „Orzecznik przyimkowy w polskim języku współczesnym”. *Prace Filologiczne* 24: 117–209.
- Lewicki, A.M. 1986. „Słownik a gramatyka w leksykograficznym opisie związków frazeologicznych”. W *Typy opisów gramatycznych języka*, red. M. Basaj. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 157–170.
- Lewicki, A.M. 1989. „Prepozycjonalizacja rzeczowników a problem anafory”. W *Syntagmes nominiaux dans les langues romanes et slaves*, red. A.M. Lewicki, i M. Kęsik. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 73–79.
- Łojasiewicz, A. 1979. „O budowie wyrażeń z przyimkiem «po» dystrybutywnym”. *Polonica* 5: 153–160.
- Łoś, J. 1923. „Składnia”. W T. Benni, J. Łoś, K. Nitsch, J. Rozwadowski, i H. Ułaszyn, *Gramatyka języka polskiego*. Kraków: PAU, 287–408.
- Menzel, T. 2003. „Der Ausdruck finaler Relationen durch «sekundäre» Präpositionen im Polnischen”. W *Präpositionen im Polnischen*, red. G. Hentschel, i T. Menzel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 241–265.
- Milewska, B. 1998. „Co to są przyimki wtórne?”. *Język Polski* 78(3–4): 179–187.
- Milewska, B. 2000. „Wyodrębnianie przyimków wtórnych w ciągach o strukturze przysłówek + przyimek”. *Język Polski* 80(5): 374–378.
- Milewska, B. 2003a. *Przyimki wtórne we współczesnej polszczyźnie*. Gdańsk: Wydawnictwo UG.
- Milewska, B. 2003b. *Słownik polskich przyimków wtórnych*. Gdańsk: Wydawnictwo UG.
- Milewski, T. 1965. *Językoznawstwo*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Nowak, T. 2008. *Przyimki lokatywno-inkluzyjne we współczesnym języku polskim: «w głębi», «w obrębie», «w środku», «we wnętrzu»*. Katowice: Wydawnictwo UŚ.
- Nowak, T. 2013. „O przyimku «na podstawie [czegoś]» – od podstaw i nie bez podstaw”. *Kwartalnik Językoznawczy* 1: 31–48.
- Pasoń, A. 1971. „O niektórych wtórnych przyimkach przyczynowych”. *Prace Filologiczne* 21: 329–333.
- Pisarkowa, K. 1999. „Przyimka składnia”. W *Encyklopedia języka polskiego*, red. S. Urbańczyk, i M. Kucała. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 305.
- Przepiórkowski, A. 2006. „O dystrybutywnym «po» i liczebnikach jedynekowych”. *Polonica* 26/27: 171–178.
- Przybylska, R. 1985. „Znaczenia temporalne polskich przyimków”. *Polonica* 11: 77–117.
- Przybylska, R. 1988. „Wydzielanie przyimków wtórnych we frazach temporalnych”. *Język Polski* 68(4–5): 243–248.
- Przybylska, R. 2002. *Polisemia przyimków polskich w świetle semantyki kognitywnej*. Kraków: Universitas.
- Przybylska, R. 2005. „Podejścia metodologiczne w opisie semantycznym przyimków”. W *Przysłówki i przyimki. Studia ze składni i semantyki języka polskiego*, red. M. Grochowski. Toruń: Wydawnictwo UMK, 149–159.
- Saloni, Z. 1974. „Klasyfikacja gramatyczna leksemów polskich”. *Język Polski* 54: 3–13, 93–101.
- Szober, S. 1957. *Gramatyka języka polskiego*, wyd. 4. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Topolińska, Z. 1973. „Vocativus – kategoria gramatyczna”. *Otázky slovanské syntaxe* 3: 269–274.

- Topolińska, Z. 1984a. „O konstrukcjach typu «czeszę się u pana Zenona»”. *Acta Baltico-Slavica* 16: 279–285.
- Topolińska, Z. 1984b. „Składnia grupy imiennej”. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 301–389.
- Wajszczuk, J. 2010. „Functional Class (so Called «Part of Speech») Assignment as a Kind of Meaning-Bound Word Syntactic Information”. *Cognitive Studies / Études Cognitives* 10: 15–33.
- Wątor, I. 1969. „Polskie przymyki odwyrażeniowe”. *Język Polski* 49(5): 372–378.
- Wątor, I. 1976. *Rozwój funkcji wyrazów i wyrażeń polskich od przysłówkowej do przymikowej*. Rzeszów: Wydawnictwo WSP.
- Weinsberg, A. 1970. „Okoliczniki miejsca a przedrostki przestrzenne”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 28: 145–151.
- Weinsberg, A. 1973. *Przymyki przestrzenne w języku polskim, niemieckim i rumuńskim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Weiss, D. 2005. „Nowe przymyki o pochodzeniu imiesłowowym?”. W *Przysłówki i przymyki. Studia ze składni i semantyki języka polskiego*, red. M. Grochowski. Toruń: Wydawnictwo UMK, 177–207.
- Wiśniewski, M. 1987. „Z leksykograficznej problematyki przymyka”. W *Studia z polskiej leksykografii współczesnej II*, red. Z. Saloni. Białystok: Filia UW, 87–114.
- Witkowska-Gutkowska, M. 1987. „Funkcje przymyka «przy» w języku polskim”. *Zeszyty Naukowe UŁ. Folia Linguistica* 15: 93–123.
- Włodarczyk, H. 2003. „Dynamic locative prepositions and verbs of motion in Polish”. W *Präpositionen im Polnischen*, red. G. Hentschel, i T. Menzel. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität BIS, 355–391.
- Wójcik, T. 1979. *Z zagadnień teorii przymyka*. Kielce: Wydawnictwo WSP.
- Wróbel, H. 1996. „Nowa propozycja klasyfikacji syntaktycznej polskich leksemów”. *Studia z leksykologii i gramatyki języków słowiańskich*, red. H. Wróbel. Kraków: IJP PAN, 53–60.
- Zaron, Z. 2005. „Wykładnikami lokalizacji – konstrukcje przysłówkowe czy przymikowe?”. W *Przysłówki i przymyki. Studia ze składni i semantyki języka polskiego*, red. M. Grochowski. Toruń: Wydawnictwo UMK, 45–55.
- Zgólkowa, H. 1980. *Funkcje syntaktyczne przymików i wyrażeń przymikowych we współczesnej polszczyźnie mówionej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.